BUURT	**HAVENWIJK, MOLENBEEK – PARK THURN & TAXIS**
STARTPLAATS	**METRO RIBAUCOURT, 1080 SINT-JANS-MOLENBEEK**
AANKOMSTPLAATS	**METRO BELGICA, 1080 SINT-JANS-MOLENBEEK**
AFSTAND	**3 KM**
PUBLICATIEDATUM	**11 JULI 2020**
EEN INITIATIEF VAN	**BRUKSELBINNENSTEBUITEN EN MUNTPUNT**

TOEREN ROND TAXIS
HAVENWIJK

DOE-HET-ZELF WANDELING BRUSSEL

INLEIDING

Deze wandeling van Brussel-binnenstebuiten leidt je door de Molenbeekse Havenwijk en de site van Thurn & Taxis. Industrie en goederentransport geven vanaf eind 19de eeuw vorm aan dit stadsdeel. Na het wegtrekken van die activiteiten blijven de pakhuizen lange tijd leeg staan. Vandaag blazen wijkcontracten en privéontwikkelaars de buurt nieuw leven in.

1 METROSTATION RIBAUCOURT

We starten aan het kruispunt van de Ribaucourtstraat met de Leopold II-laan. De Ribaucourtstraat verbindt het historische centrum van Sint-Jans-Molenbeek met de site van Thurn & Taxis. Vanaf 1890 snijdt de brede Leopold II-laan de straat en de gemeente doormidden. De laan leidt naar het plateau van Koekelberg, waar vanaf 1905 de Basiliek verrijst.

De barrière van de Leopold II-laan nam vanaf 1957 nog groteskere vormen aan: een viaduct boven de bestaande laan leidde het autoverkeer vlot naar Expo 58 op de Heizel. Elke dag raasden tienduizenden auto's langs de slaapkamers van de belle-époquewoningen. De tunnel die het viaduct in 1984 verving, ondergaat momenteel een grondige (nachtelijke) renovatie.

→ *Steek de Leopold II-laan over en wandel verder op het linkervoetpad van de Ribaucourtstraat tot aan het eerste kruispunt.*

2 RIBAUCOURTSTRAAT

De drukke Ribaucourtstraat is een typische lokale handelsstraat van Laag-Molenbeek, met groentewinkels, snacks en kleinere interieurzaken. Ze werd binnen het duurzame wijkcontract Leopold II (2017) van gevel tot gevel heraangelegd. Verhoogde okerkleurige kruispunten remmen het verkeer af. Ter hoogte van de Opzichterstraat maakte een doordacht plan de kruising van zes straten overzichtelijker. Snack l'Authentique kreeg er een autovrij voorpleintje. De duurzame wijkcontracten zijn een instrument waarmee het Brussels Gewest heel gerichte investeringen doet in wijken die er nood aan hebben.

De Havenwijk was sterk verbonden met de activiteiten op Thurn & Taxis. Toen de site haar functie van overslag en handel verloor (zie verder), sleurde ze de wijk mee in haar val. Zorgt haar herbestemming ook voor een heropleving van de Havenwijk? We zoeken het samen uit!

→ *Wandel verder door de Ribaucourtstraat tot aan het kruispunt met de Ulensstraat.*

3 NESTOR MARTIN

Het hoge gebouw in rode baksteen op de hoek met de Ulensstraat is de voormalige kachelfabriek Nestor Martin. Na de bouw van de KBC-kantoren langs de Havenlaan (begin jaren 1990) werden de oude fabrieksgebouwen als stedenbouwkundige compensatie omgevormd tot appartementen.

Het project kreeg de naam 'Le Jardin des Fonderies' en is een van de vroegste realisaties van de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij voor Brussel. Die maatschappij heet nu Citydev, maar heeft nog steeds drie opdrachten: wonen en werken verenigen in dezelfde omgeving, bedrijfsruimten creëren én kwaliteitsvolle, betaalbare woningen bouwen. Met deze (gesubsidieerde) woningen wil Citydev een middenklassepubliek injecteren in oude arbeidersbuurten.

Dat komt de wijk ten goede omdat de nieuwe, kapitaalkrachtige inwoners meer gemeentebelasting betalen en omdat men ervan uitgaat dat ze hun boodschappen doen in de lokale handelszaken en zich engageren voor de wijk. Als ze bovendien hun kinderen naar de buurtschool sturen, kan die meer gemengd worden. Maar de verwachte sociale hefboomfunctie van deze middenklassewoningen wordt in de realiteit niet altijd vervuld. Omdat de mobiliteit van deze nieuwe gezinnen groter is, blijven ze vaker gebruikmaken van diensten buiten de wijk.

→ *Sla linksaf naar de Ulensstraat en wandel tot voor nr. 75.*

4 ULENSSTRAAT

Met meer dan 18000 inwoners/km² behoort de Havenwijk tot de dichtstbevolkte delen van het Brussels Gewest. Molenbeek herbergt bovendien een jonge bevolking: bijna een derde van de inwoners is jonger dan achttien jaar. De nood aan crèches, scholen en jeugdactiviteiten is hier zeer hoog. De Regenboogschool (nr. 75) maakt deel uit van een netwerk van vijf gemeentelijke Nederlandstalige basisscholen.

De wijkmoskee Arafat (nr. 87), verborgen achter een versierde garagepoort, treedt vaak naar voren als een plek van antiradicalisme en solidariteit met daklozen en asielzoekers. Even verder werp je achter het hek een blik op de patio van het gemeentelijke Centre Communautaire Maritime (CCM).

→ *Wandel verder tot de Vandenboogaerdestraat en sla rechtsaf.*

RIBAUCOURTSTRAAT

5 CCM EN ACTIRIS

Het CCM (nr. 91) is een cultureel buurtcentrum voor en door de bewoners van de Havenwijk. De agenda biedt voor elk wat wils: sportactiviteiten, creatieve ateliers, taallessen, huiswerkbegeleiding, een repaircafé en fietsinitiaties voor dames. De Molenbeekse gemeenteraad organiseert er zijn maandelijkse bijeenkomst.

Het CCM huist in een voormalig bedrijfsgebouw van l'Oréal. Aan de overkant (nr. 108) verbouwt men de vroegere stokerij Bacardi-Martini tot hotel. Na het wegtrekken van de industrie vanaf de jaren 1970 evolueerde Brussel naar een diensteneconomie. Het Brussels werkgelegenheidsagentschap Actiris (op de hoek met de Ulensstraat) probeert de grote kloof tussen de vaak laaggeschoolde bevolking en het jobaanbod te overbruggen.

→ *Wandel verder in de Vandenboogaerdestraat, tot aan de hoek met de Picardstraat.*

6 SECUNDAIRE SCHOLENCAMPUS ST. MICHEL

In september 2020 start voor zo'n 1400 leerlingen het schooljaar in een voormalig tabaksdepot. Hier sloeg men de Amerikaanse rookwaren op alvorens ze iets verderop in de Gabriëlle Petitstraat tot 'groene Michels' te rollen. Aan de overkant van de Picardstraat zie je de stations- en douanegebouwen van Thurn & Taxis, waar de tabak per trein aankwam en werd belast.

De nieuwe scholencampus St. Michel biedt onderdak aan het Lyceum Martha Somers (ASO, gemeenschapsonderwijs) en het Imelda-Instituut (TSO en BSO, vrij katholiek onderwijs). Na de schooluren vinden er sport- en andere activiteiten plaats. De architecten behielden de moduleerbare betonskeletstructuur van het tabaksdepot, maar pakten de oude gevel drastisch aan. Voor de gestockeerde tabak was daglicht schadelijk. Nu brengen grote ramen licht in de klaslokalen en openen het gebouw naar de buurt. De aartsengel Michaël, sigarettenembleem én patroonheilige van de Stad Brussel, siert opnieuw de voorgevel in de Picardstraat.

→ *Sla rechtsaf in de Picardstraat en wandel tot aan het eerste zebrapad, tegenover het oude goederenstation.*

7 GARE MARITIME (GOEDERENSTATION)

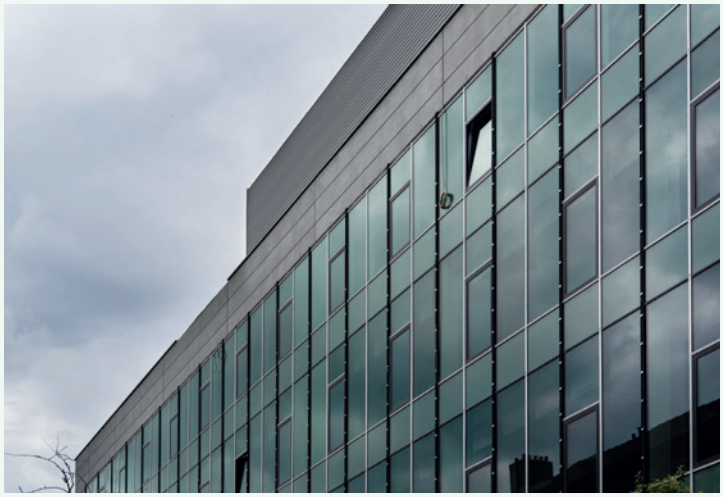
Je staat voor het goederenstation dat deel uitmaakt van de grote site 'Tour & Taxis'. De verfranste naam verwijst naar de vroegere eigenaar: de adellijke familie von Thurn und Tassis. Zij bezaten eeuwenlang het monopolie op de internationale postbedeling. De paarden van hun postkoetsen graasden op de drassige weiden langs het kanaal. Eind 19de eeuw kocht de Belgische Staat het terrein. De Stad Brussel annexeerde op haar beurt nog 89 ha extra van de gemeenten Laken en Sint-Jans-Molenbeek. De locatie, in de buurt van de haven, de spoorwegen en het stadscentrum, bleek zeer geschikt voor een nieuw goederenstation met opslagplaatsen.

De Gare Maritime (1902-1907) was het grootste Europese goederenstation van zijn tijd. Drie indrukwekkende boogfaçades geven toegang tot hallen van 280 meter diep, die rusten op ranke, gietijzeren pilaren met art-nouveau-elementen. Na een indrukwekkende renovatie (2016-2020) wordt het een overdekte stad van 80 000 m² met winkels, horeca, kantoren en ruimte voor markten en evenementen. Het Nederlandse bureau Neutelings-Riedijk Architecten (bekend van het MAS in Antwerpen en het Herman Teirlinck-gebouw, zie verder) bedacht het ontwerp. De in Koekelberg wonende Willem Jan Neutelings heeft dus nogal wat projecten in zijn achtertuin. Loop er gerust even binnen!

→ *Blijf de Picardstraat volgen in de richting van het kanaal, tot het toegangshek tussen twee bakstenen paviljoentjes.*

GARE MARITIME

SECUNDAIRE SCHOLENCAMPUS ST. MICHEL

8 PICARDSTRAAT EN SUZAN DANIEL-BRUG

De herbestemming van Thurn & Taxis zorgt voor nieuwe bedrijvigheid in de Picardstraat. Maar de kloof blijft groot tussen het aanbod van horeca en handel aan de Molenbeekse kant en de zaken achter de gezandstraalde gevels van de oude pakhuizen.

Het is voorlopig nog wachten op de heraanleg van de drukke Picardstraat. De nood aan een veilig fietspad en een tramverbinding naar het Noordstation laat zich gelden. Eind 2019 startte de werf voor de lang geplande Suzan Daniel-brug. Ze zal, in het verlengde van de Picardstraat, voetgangers, fietsers en openbaar vervoer over het kanaal brengen. Een wedstrijd gaf de brug haar naam. Suzan Daniel (1918-2007) was een Brusselse lesbische activiste. Ze lag aan de basis van de holebibeweging in België. Een unicum in Europa, waar holebibewegingen vaak door mannen werden gedomineerd. Een echte bruggenbouwster dus...

→ *Wandel door het hek, het terrein van Thurn en Taxis op.*

9 THURN & TAXIS

In 1910 wordt het prestigieuze complex in gebruik genomen: een los- en laadkade langs het kanaal, een aftakking van spoorlijn 28 met tientallen rangeersporen, een goederenstation (Gare Maritime) en een groots 'Koninklijk Pakhuis' met bijgebouwen (zie 10). Ook de post- en douanediensten krijgen lokalen met uitstraling.

De site vervult drie essentiële functies: het snelle transport van goederen, hun opslag onder douanetoezicht en de inning van taksen en accijnzen. De bedrijvigheid blijft er duren tot na WO II. Dan verdwijnen de Europese binnengrenzen en nemen vrachtwagens het goederentransport over. Thurn & Taxis verliest zijn bestaansreden.

Na decennia van leegstand en verval verkopen de NMBS en de Stad Brussel in 2001 het hele terrein aan twee vastgoedmaatschappijen. Gebouwen worden afgebroken of gerenoveerd. De spoorlijnen maken plaats voor een nieuw stadsdeel met ruimte voor wonen, werken, stedelijke productie en een park.

→ *Neem het kasseipad rechtsaf, langs een dubbele bomenrij, tot aan de achteringang van het Koninklijk Pakhuis. Ga er gerust even binnen en wandel doorheen het hele gebouw.*

THE SHEDS

LEEFMILIEU BRUSSEL

10 KONINKLIJK PAKHUIS

Het Koninklijk Pakhuis is prachtig gerestaureerd en publiek toegankelijk. Het biedt onderdak aan kantoren, winkels, horeca en een school voor volwassenenonderwijs (Syntra). Wandel doorheen de grote centrale gang: onder je voeten bevindt zich een met glas overdekte sleuf. Daaronder zie je het treinspoor waarop goederentreinen het gebouw binnenreden.

Hier loste men de kostbare en vaak bederfelijke waren (zoals tabak, cacao, suiker, wijnen en likeuren) en sloeg ze met zorg op in de kelders en op de vijf verdiepingen. Bedoeling was om ze te controleren en te belasten alvorens ze hun weg vonden naar de opslagruimtes, fabrieken en winkels in Brussel en daarbuiten.

→ *Verlaat het Koninklijk Pakhuis langs de noordelijke uitgang. Kijk naar de langwerpige gebouwen links van je, achter het glazen toegangspaviljoen.*

11 THE SHEDS

Een hippe naam voor een technisch hoogstandje. De zelfdragende dakstructuur van dit stapelhuis overspant een ruimte van 230 m lang en 60 m breed (tweemaal zo groot als de Grote Markt) en dat zonder steunpunten tussen de buitenmuren. Bovendien kan het 'elastische' zaagtanddak zich een beetje aanpassen aan schommelingen in temperatuur of grondstabiliteit.

The Sheds zijn geschikt voor beurzen en evenementen. Tijdens de coronaperiode organiseerde Artsen zonder Grenzen er een opvangcentrum voor dak- en thuislozen die geen kot hadden om in te blijven. In de kelders runt MolemBIKE een Do it Yourself-fietsatelier en kweekt de coöperatie Permafunghi oesterzwammen op gerecycleerd koffiegruis van onder meer EXKI en Le Pain Quotidien. Lokale voedselproductie en sociale tewerkstelling proberen hier een antwoord te formuleren op enkele stedelijke uitdagingen.

→ *Wandel over de esplanade tot aan de groenstrook met boompjes.*

HERMAN TEIRLINCKGEBOUW

12 ESPLANADE

Vanop de esplanade hoor je wellicht het verkeer op de kasseien van de Havenlaan. Die wordt binnenkort heraangelegd. Loop even naar de toegangspoort. Het is de bedoeling dat de groene corridor van Thurn & Taxis aan de overkant van de laan verder loopt in een nieuw gewestelijk park langs het kanaal. In afwachting daarvan bezet vzw Toestand tijdelijk de loodsen. Hun project 'Allée du Kaai' creëert ruimte voor lokale, sociale en duurzame buurtprojecten.

De strijd om ruimte in de Kanaalbuurt woedt ook in de hoogte. De UPsite-toren aan de Redersbrug is de hoogste woontoren van België. In zijn slagschaduw bouwen vastgoedontwikkelaars de hele kanaaloever tot Sainctelette vol met luxe-appartementen. Het wordt dus knokken voor minder kapitaalkrachtige mensen die hier in de buurt willen blijven wonen.

→ *Wandel tot onder de luifel van het gele bakstenen gebouw waar 'Vlaamse Overheid' op staat.*

13 HERMAN TEIRLINCKGEBOUW

Het Herman Teirlinckgebouw (2017, architectenbureaus Neutelings Riedijk Architecten & Conix RDBM) is een zonnig landmark en de werkplek van zo'n 1800 Vlaamse ambtenaren. De Vlaamse Overheid is hier huurder van de verzekeringsmaatschappij Baloise. Met zes bouwlagen en een baksteengevel probeert het gebouw zich in te passen in de historische omgeving.

Het compacte passiefgebouw is deels opgetrokken uit gerecycleerde materialen en is aanpasbaar aan toekomstige werkvormen.

Loop er gerust eens binnen. De publiek toegankelijke binnenstraat verbindt de gemeenschappelijke functies (restaurant, ontvangst- en vergaderruimten, auditoria en expositieruimte). De kantoren op de verdiepingen zijn gegroepeerd rond vier wintertuinen die zorgen voor een groen uitzicht en natuurlijk licht. Er zijn toiletten en je vindt er iets te drinken.

→ *Wandel tot voor het zwarte, gebogen gebouw met grote glaspartijen, naast het Herman Teirlinckgebouw.*

14 LEEFMILIEU BRUSSEL

Dit zwarte gebouw, bijgenaamd 'De broodrooster', is de zetel van Leefmilieu Brussel (2014, architectenbureaus Cepezed en Philippe Samyn & Partners). Met een vloeroppervlakte van 16 725 m² was dit het grootste passiefkantoor van het land. In het dak zijn zonnepanelen verwerkt. Grondwater zorgt voor verwarming in de winter en afkoeling in de zomer. Ook hier kan je (tijdens de kantooruren) even binnenlopen of zelfs picknicken in de lunchplek op de eerste verdieping van het atrium.

→ *Volg het fiets/wandelpad in de richting van het park.*

WATERTOREN

15 PARKING – COULEUR CAFÉ

De herbestemmingsplannen van Thurn & Taxis waren (en zijn nog steeds) onderwerp van stevige discussies tussen bezorgde buurtorganisaties, de overheid en privébeheerder Extensa. Voor een winstgedreven privébedrijf moet de ruimte vooral opbrengen. Vele nieuwe volumes voor kantoren en woningen laten oude perspectieven en de openheid van deze unieke plek verloren gaan. Velen denken met heimwee terug aan een van de twintig edities van Couleur Café op de toen nog vervallen terreinen. In 2017 verhuisde het festival naar het Ossegempark aan de voet van het Atomium. Wie goed speurt, ziet de bovenste bollen in de verte glimmen!

→ *Bierliefhebbers steken de parking over, tot voor de glazen voorgevel van de nagelnieuwe brouwerij.*

16 BRASSERIE DE LA SENNE

Brasserie de la Senne, de pionier van de nieuwe Brusselse brouwtraditie, start in 2010 haar activiteiten in de Gentsesteenweg. Tien jaar later verhuist de onderneming naar deze gloednieuwe locatie. Hun komst geeft concreet invulling aan het stedenbouwkundige Kanaalplan dat wonen wil verzoenen met productieve activiteiten. Naast de brouwerij komt er een restaurant en een degustatieruimte met een heerlijk terras.

Volgens de Brusselse bouwmeester Kristiaan Borret moeten nieuwe industriële gebouwen aantrekkelijk zijn en een link leggen met de stad. Andere illustraties van die filosofie vind je in de Dieudonné Lefèvrestraat (ten noorden van Thurn & Taxis): het prachtig gerenoveerde Be-Here/Byrhh (nr. 4) en Greenbizz, de incubator voor duurzame economie (nr. 17).

→ *Speurneuzen gaan links achter Brasserie de la Senne op zoek naar de watertoren.*

17 WATERTOREN EN ELEKTRICITEITSCENTRALE

Een beetje verstopt achter nieuwe betonnen dozen vind je twee iconische bouwsels uit de hoogdagen van de spoorwegsite. De watertoren zorgde voor voldoende druk voor de waterbevoorrading van de stoomlocomotieven en voedde de stoomturbines van de elektriciteitscentrale ernaast, die de hele site van stroom voorzag.

Sinds 1957 is het watertorentje buiten dienst, maar het bijhorende gebouw functioneerde nog een hele tijd als hoogspanningscabine. Na jarenlange leegstand vond de NMBS in 2016 een verrassende koper: het OCMW van de Stad Brussel. De elektriciteitscentrale grenst namelijk aan het Byrhh-gebouw (zie hoger), dat ook OCMW-bezit is.

Tijdens de renovatie dacht men, via het elektriciteitsgebouwtje, een tweede toegang te kunnen voorzien. Die kwam uiteindelijk elders. Het is nog niet duidelijk wat het OCMW nu van plan is met het kleinood (477 m²) in klassieke bouwstijl met art-nouveau-elementen.

→ *Wandel links van de watertoren naar de omheining van metalen hekkens.*

18 TRAININGSCENTRUM ARTSEN ZONDER GRENZEN

Verscholen in een uithoek van het terrein van Thurn & Taxis runt de NGO Artsen Zonder Grenzen sinds jaren een innovatie- en trainingscentrum. Medisch en logistiek personeel leert hier hoe ze in moeilijke omstandigheden tijdens buitenlandse missies een medische hulppost kunnen opzetten.

Eind maart 2020 riep de coronacrisis in ons eigen land om actie. Op enkele dagen tijd organiseerde Artsen Zonder Grenzen een medisch opvangcentrum met 150 bedden om vermoedelijke coronapatiënten onder de Brusselse daklozen en vluchtelingen op te vangen. Beheerder Extensa stelde daarvoor The Sheds ter beschikking (zie 11).

→ *Keer terug naar de parking en volg het fiets/wandelpad verder in de richting van de brug.*

19 PARK

Het park van Thurn & Taxis is met zijn 9 ha de grootste nieuwe groene long sinds de tijd van Leopold II. Landschapsarchitect Bas Smets ontwierp het als een zijvallei van de Zenne. Onder de laag gelegen zones ligt een afwateringssysteem met grindbekken. Het regenwater kan langzaam insijpelen waardoor de oppervlakte in principe altijd droog blijft. De uitgegraven grond diende om de bestaande hellingen langs de rand van het terrein zachter te maken.

Drieduizend nieuwe bomen en struiken bevorderen de kwaliteit van de bodem. Op korte tijd ontstaat zo een groene ruimte die de parkbezoeker afschermt van de vele werven rondom. Op lange termijn wordt het een volwaardig park dat het Bockstaelplein in Laken verbindt met het kanaal. Vanop de Jubelfeestbrug heb je een magnifiek uitzicht op de Manhattan-skyline aan het Noordstation.

→ *Ga net voor de brug staan.*

PARK

PARCKFARM

20 JUBELFEESTBRUG EN PARCKFARM

Je merkt dat de doorgang onder de prachtige Jubelfeestbrug (1904) begrensd wordt door hekken. De metalen brug, versierd met art-nouveaudetails, verzwakte door corrosie. Onderdelen brokkelen af en de brug voldoet eigenlijk niet meer aan de huidige veiligheidsnormen, hoewel er nog dagelijks zware vrachtwagens en bussen over denderen.

Buurtbewoners pleiten voor eerherstel, maar raken verstrikt in een typisch Brussels kluwen. Hoewel er al jaren geen treinen meer onder rijden, is de brug eigendom van de NMBS. De straat die erover loopt, is gedeeld eigendom van Molenbeek en de Stad Brussel. Het park eronder is dan weer eigendom van het private bedrijf Extensa en het Brussels Gewest. Wanneer de onderhandelingen over een overname rond zijn, kan men het restauratiedossier opstarten.

In 2014 stelde men het deel van het park achter de brug open, met sterke betrokkenheid van de buurt. Vrijwilligers beheren de serre van Parckfarm, die bedoeld is als een tijdelijke interventie. Op de helling erachter liggen moestuinen en een kleioven. Het pad slingert verder, onder de tweede brug, en maakt binnenkort de verbinding met het Bockstaelplein in Laken.

→ *Volg het wandelpad langs de serre en onder de tweede brug door. Neem links een aftakking van het pad dat omhoog leidt.*

21 PARK L28

Een aftakking van spoorlijn 28 verbond de opslagruimtes en het station van Thurn & Taxis met het spoorwegnet. Spoorlijn 28, of 'het Westelijk Ringspoor', verbindt het Noord- met het Zuidstation.

In 2015 werd het braakliggend terrein langs de spoorlijn gesaneerd en omgevormd tot een park, met middelen van Beliris (Federaal Fonds voor Brussel). Het vormt een luwe verbinding voor fietsers en wandelaars tussen de metrohaltes Belgica (links) en Pannenhuis (rechts) en de speelzone Dubrucq met Parckfarm.

'Park L28' is een puzzelstukje in het groene netwerk tussen het Bockstaelplein en het kanaal. Wij verlaten je hier. Je kan immers alle richtingen uit, of nog even blijven genieten...

PARK L28

Muntpunt is de grootste Nederlandstalige bibliotheek van Brussel. Het startpunt voor nieuwsgierige geesten. Het infopunt voor wie z'n weg zoekt in de stad. Het vertrekpunt voor iedereen die Brussel wil beleven.

Muntpunt
Munt 6, 1000 Brussel
02 278 11 11
info@muntpunt.be
www.muntpunt.be

Voor deze uitgeschreven wandeling deed Muntpunt een beroep op Brukselbinnenstebuiten. De gidsen van Brukselbinnenstebuiten hebben een groot hart voor Brussel en willen je de stad tonen in al haar veelzijdigheid. Ze hebben oog voor positieve en negatieve ontwikkelingen en vertellen fabeltjes noch pr-verhalen.

Brukselbinnenstebuiten
02 218 38 78
onthaal@brukselbinnenstebuiten.be
www.brukselbinnenstebuiten.be

Vlaanderen verbeelding werkt
brussel
BRUKSEL BINNENSTE BUITEN
MUNTPUNT